

zengin yosun meselâ pirinçli sarma veya çorba olarak yenir.

Laminaria ve *Porphyra* cinslerinin dünya kuzey yarım küresinin bütün soğuk ve ılık deniz kıyılarında mevcut olmalarına rağmen, muhtelif sebepler bunların esas itibarıyla sadece Uzakdoğu'da insanlar için besin maddesi olarak kullanılmasını gerektirmiştir. Fakat, acaba bu yosunların bütün dünyada, patlayıcı bir şekilde çoğalan insanlık için, ek bir besin kaynağı olarak kullanılıp kullanılamiyacıkları sorusuna hayır cevabını vermek icabetmektedir. *Laminaria* ve *Porphyra* 20 dereceden

yüksek su sıcaklıklarına tahammül edemeyen ve bu yüzden bunlar tropik ve sübtropik bölgelerdeki gelişmekte olan memleketlerin deniz kıyılarında yetiştirilmiye elverişli değildirler. Oralarda tek hücreli tatlı su yosunlarının büyük miktarlarda yetiştirilmesi daha şanslı gözükmektedir. Fakat, bazı gelişmekte olan memleketlerde mutlak surette agar endüstrisi geliştirilebilir, zira bilhassa tropik ve sübtropik sahil sularında agar veren kırmızı yosunlar bereketli bir şekilde yetişirler.

KOSMOS'tan

Çeviren: NECDET ULUSOY

NASRETTİN HOCA VE PSİKANALİZ

BEN ONU BOĞMASAYDIM O BENİ BOĞACAKTI

Dr. HERMAN AMATO
Çizgiler: FERRUH DOĞAN

Bir toparlama. Şimdiye kadar yazılarımızı okuyanların kafasında bazı soruların canlandığını sanıyorum. Fıkralara neden bu kadar önem veriyor ve onlara gerçekmiş gibi davranıyoruz? Bunlar gülüp de geçilecek ciddi olmıyan şeyler değil mi?

Hamlet eseri edebiyat alanında gerçekten önemli; ama bilimin tutup da bunu ciddiye alıp üzerinde kafa yorması değer mi?

Rüyalar, unutmalar, yanlış kelime kullanmaları bozuk bir beyinin çalışmasını anlatmıyor mu? Gayemiz doğru çalışan bir beyini öğrenip doğru düşünmemizi sağlamak değil midir?

Çocukluk cinsiyeti yaygın değilse, ne diye üzerinde duruyoruz? Eğer yaygınsa, birçok insan bunun zararını görmeden nasıl oluyor da büyüyüp gelişiyor?

Eğer doğa anamız bizi bu cinsiyeti unuttakak şekilde yaratmışsa, ne diye tutup da hatırlatmaya çalışıyoruz. Yılanı olduğu yerde uyur bırakmak daha doğru değil midir?

Ve daha başkaları.

Bütün bu sorulara cevap verip veremeyeceğimi bilemiyorum. Ben de Nasrettin Hoca gibi kısaca «Bilenler bilmiyenlere anlatsın» diyeceğim.

Ancak insanların çok üzerinde durduğu bir noktaya değinmek istiyorum: Bütün insanlar anlaşılacak ister. İnsanların çoğu anlaşılmadıklarından, yanlış anlaşıldıklarından yakınır. Bir yalnızlık ile çevelendiklerini hissederler. Bir iyi niyetin kötüye yorulması ne kadar kırıcıdır. Ama insan «anlaşılmadım» derken acaba gerçekten kendini anlıyor mu? Başkalarının kendisini anlamasını isterken, gerçekten başkalarını anlamıya çalışıyor mu?

Sonunda artık derdini anlatamıyacağına güvenen insan, bütün insanlarla ilgisini kesiyor, o anlatamıyacağı derdi söylemek de istemiyor, «Küçük Prens» te belirtildiği gibi derdini kendine saklıyor: «Üzgündüm 'yorgunum' dedim». Kelimeler kalıplardan sıyrılıp bilimsel deyimler halkın kavradığı sözlere çevrilirse, FREUD'ün öncelikle ruhsal sevgi hayatına yer verdiği anlaşılır. Bu sevgi birçok okurların FREUD'ün ilk öğretilerinin etkisinde kalarak yanlış anladıkları gibi, sadece bedensel bir sevgi değildir. Bedenin isteklerinin üstüne çıkacak kadar kendini yenmeye yönelmiş bir sevgidir. Ve «anlaşılacak istiyorum» diyen insan gerçekten anlaşılacak istemiyor. Kendi özel hayatına, cinsel davranışlarına çok az kimseyi karıştırmak istiyor. Anlaşılacak istiyorum derken «sevdiklerim tarafından sevilmek, onlar tarafından ko-

runmak, onların sevecenliğine sığınmak istiyorum» demek istiyor. Aksi halde önce kendini anlamaya çalışır, bazı duyguları kötü diye kendinden uzaklaştırıp başkalarına yormaz, kendi içindeki fırtınalardan dolayı başkalarını suçlamaz, içinden geçen şeylerin yarısını kötü diye unutup diğer yarısını hatırlayarak kendinin diğerlerinden üstün ve daha iyi olduğu masalı ile ortalıkta dolaşmazdı.

İçinden geçen duyguları başkalarında görünce onlara saldırmak, insana ne dürüstlük kazandırır ne de soylu yapar.

Dürüst insan kendini olduğu gibi kabul ederek geliştirmeye çalışan, kendi içindeki isteklerle başkalarına zarar vermemek için kendini dizginlemeye çalışan ve bu duygularını yıkıcı gayelerle kullanacak yerde, yapıcı amaçlara yönelen insandır. Güçsüzlüğü yenmeye çalışan ve başkalarının yenmesine yardım eden insandır. Yenemiyenlere anlayışla bakan, onları buldukları çukurdan çıkarmak için yardım elini uzatan insandır. Dürüst insan doğanın isteklerine ve toplumun kanunlarına saygı gösteren ve bu istekleri toplumun istediği şekilde, hatta daha iyi bir şekilde kimseye zarar vermeden, mümkün olduğu yerde başkalarını yararlandırarak geçiştirmeye çalışan insandır.

Çocukluk cinsiyetine eğilmekle bazı sapıkların sanıldıkları derecede anormal olmadıklarını anlamaya başlamış ve bunlara yardım elini uzatmaya başlamıştı FREUD. Bunlar cinsî hayatlarında bazı çocukluk âdetlerini saklamışlardı.

Rüyaları incelemekle, büyüsel davranışlar üzerinde durmakla, ruh hastalarının bazı davranışlarının normal insanlarkinden ayrılmayacağını belirtmiş ve normal anormal arasında kesin bir hududun kolaylıkla konamayacağını anlatmış çalışmıştır.

Böyle bir tutum, derdine çare bulamamış bir sürü insanı kendimizden uzak tutacak yerde onları yanımıza alıp derterini daha iyi bir açıdan değerlendirmemize yardımcı olur.

Gene böyle bir tutum kendi içimizde geçen olayları tabiat üstü kötülöklere, ya da iyiliklere bağlayacak yerde, tabiatın ta kendisine bağlamamıza yardımcı olur.

Sembollerin derecelendirilmesi. Dördüncü yazımızda aşağı yukarı dış dünyaya kendimizin şekil verdiğini anlatmaya çalışmıştık. Gerçi şekli vermek için dış dünyadaki malzemelerden yararlanıyorduk, ama son sözü gene biz söylüyorduk. Işık enerjisi, ses enerjisi aydınlığa ve se-



«Ben onu boğmasaydım, o beni boğacaktı.»

se bizim yardımımızla çevriliyor ve bellegimizde depolanıyordu.

Renkler, şekiller içimizde ortaya çıktığı halde, doğuştan körlerin rüyaları renksizdir, şekilsizdir. Ancak sonradan kör olanlar renkli, şekilli rüyalar görebiliyorlar. Bir cisme bakarken onu biz şekillendiriyoruz, ama bu şekli vermek bizim isteklerimize bağlı değildir, dış dünyanın etkisi altındadır.

O kadar etkisi altındadır ki, dış dünyanın yardımı ile kendi yarattığımız bu hayalleri, gerçekten dış dünyanın malı sayıyoruz.

Bu karşımızda gördüğümüz cisimler, gerçekte dış dünyada bulunan ve şeklini bilmediğimiz nesnelere bizim tarafımızdan şekillendirilmiş sembolleridir. Biz bu sembollere karşı soğuk davranıyoruz, çünkü bunları öğrenmek için bir çaba harcamamışız. Onlara şekil verebilecek yetenekleri doğuştan elde etmişiz. Buna birinci derecede sembolizm diyorum. Dış dünya ile alış veriş yaparken başlıca kullandığımız sembolizm budur.

İkinci derece sembolizme gelince, insanlar arasında anlaşma gayesi ile kullandığımız sembolizmdir.

Bu gruba yazılı semboller, kulağa etki yapan kelimeler, anlamlı jestler girer. Biz bu sembolleri öğrenmek için çaba harcıyoruz, kendimizi zorluyoruz. Bu sembolleri dış dünyadaki cisimlere ya da iç dünyadaki kavramlara bağlamak için kendimizi zorluyoruz. İngiliz masaya «table» der, biz «masa» deriz. İngiliz masa kelimesinden bir şey anlamaz. Biz «table» kelimesini anlamızsız bulabiliriz. Bir ingilizce «table» kelimesinin anlattığını, bir türke aşağı yukarı «masa» kelimesi anlatır. Burada semboller biraz kendi isteklerimizle şekil al-

miştir. Önbilinçten bilince bu sembollerin geçirirken biraz gayret sarfetmemiz gerekir. Oysa duyularla duygular biz gayret sarfetmeden derhal bilince geçerler. Bilinçaltı ile bilinç arasında önbilinç gibi bir bölge ile karşılaşmazlar.

Dış dünyanın bazı sembollerine özel bir ilgi ile bağlanırsınız. Bedenimize, anne ve babamıza, sevdiğimiz bir resme özel bir duygu ile bağlanabiliriz. Bu duygular ve bu cisimler birbirinden ayrılmaz bütünler teşkil ederler. Aynı duygu bir cisimden diğerine kayabilir. FREUD'un küçük hastası Hans'ta baba korkusunun at korkusuna çevrilmesi gibi. Burada önemli olan duygudur. Bu duygu bir keresinde babaya bağlanmıştır, bir keresinde ata. Böylece at ve baba aynı duyguyu uyandırdıklarına göre bunlardan birincisi, ikincisinin sembolü olarak kabul edilebilir. Rüyada, fıkralarda, sembolik şiirlerde yaptığımız budur. Alışık olduğumuz sembollere hergün kullandığımız anlamlarından değişik bir anlam veriyoruz. Bu, üçüncü çeşit sembolizmdir. Rüyaya da hülyalara bir anlatım aracı gözü ile bakabiliriz. Küçük çocuğun acıkarak buzdolabındaki tavuğa erişebilmesi için hem buzdolabının, hem tavuğun, hem de gideceği yolun hayalini kafasında canlandırması gerektir. Eğer buzdolabında tavuk falan yoksa, yaptığı yolu boşuna yapmış demektir. Rüyalarda da yaptığımız biraz budur.

Eğer duyguların çeşitli sembollere bağlanabileceğine, örneğin bir sevgilinin mendilinin, ya da resminin sevgili ile ilgili duyguları uyandırabileceğine inanırsak, insan yaşayışının duygusal ifadesi olan fıkra, roman ve masallara psikanalizin eğilmesine şaşmamalıyız.

İki tarz düşünce. İsteklerimize serbestçe bir yön verip hayal kurduğumuz

an, bizden mutlusu yoktur. Bütün zenginlikler, başarılar bizimdir; biz dünyanın en kuvvetli adamıyız. Bu son hızla geçen arabayı durdurmak için bir kolumuzu uzatmamız yeter. Araba tuzla buz olduğu halde kolumuza hiçbir şey olmamıştır. Karşımıza çıkan aslanı kuyruğundan tuttuğumuz gibi yüz metre öteye fırlatmanız işten bile değildir. Hayallerimiz hep erkeğe oluyor. Biraz da Hanımların düşlerini uyduralım. Sevgili prensimizin bizi beyaz atının üzerinde her çeşit zenginliğin bulunduğu şatoya sürüklemesi işten bile değildir. Orada ne çamaşır derdi vardır ne de bulaşık. Mutlu yavrular yetiştirmekten başka yapacak işimiz yok.

Gerçek pek de bu düşlere benzemiyor. Acaba duygularımıza olumlu bir yön verip hayali başarılar, hayali mutluluklar düşünecek yerde, gerçek başarılar, gerçek mutluluklar düşünmemiz mümkün değil midir? Olayların sonuçlarını havaya, talihe, mukadderata bırakacak yerde, bu olaylara kendimiz olumlu bir yön veremez miyiz?

Bu tarz düşünce o kadar kolay değil. Önce kendi isteklerimizin baskılarından sıyrılmalı, ondan sonra bu istekleri gerçekleştirmek için gerekli yolu bulmalıyız. Kolay kolay karar vermemeli, hayallerimizin kaprislerine kapılmamalı, karar verince onu şaşmadan yerine getirmek için harekete geçmeliyiz.

FREUD birinci tarz hayal ile ikinci tarz davranışın derhal ayrılabilirliğini anlatmıştır. Hayal kuran mutludur, gözleri ışıl ışıl parıldamakta, yüzü bir tebessümle aydınlanmaktadır.

İkinci yani gerçekçi şekilde düşünen adama gelince, suratından düşen bin parça olur. Suratı asık, kaşları çatıktır. Kendini ciddi bir işe verdiği bellidir.

Alis Karar veriyor ve Ben'in gelişmesi. Okurlar bilirler: İkinci tarz düşünceyi geliştirmek için, karar verme sanatı ile ilgili bir takım dersler verdiğimi anlatmıştım. O dersleri biraz «Küçük Prens»e benzeyen «Alis Karar veriyor» kitabı altında toplamıştım. O kitabın yerine «Bilim ve Teknik»te «Düşünmek Ya Da Düşünmemekte Direnmek» adı altında bir yazı serisi yayınlamıştım. «Alis Karar Veriyor» bir insanın bir yandan kendini hayallere kaptırması diğer yandan bu hayallere karşı koymak, gerçekçi kararlar almak için ne gibi bilgilere ulaşması gerektiğine dair fikir vermiye çalışıyordu. Kitabın yakında yayınlanacağını umduğum için bunları söylüyorum.



Tanrının iki iri soğanı.

Bu dersler esnasında bana çok ilginç görünen olaylarla karşılaşmıştım. İnsan hiç de gereği olmadan, inceleme yapmadan yalan söyleyebiliyor ve bunu düzeltmek için hiç de bir çaba harcamıyordu. Örneğin iki zarın 12 değişik şekilde karşılaşabileceğini sanıyor ve bunu savunuyordu. Bu savunmayı yapması için, ne alışkanlığa bağlayabileceğim, ne de isteklerle ilgili bir neden göremiyordum.

Bilindiği gibi, bir olayın tekrarlanması insanı onun gerçekliğine inandırır. Bir taş yüz defa düşer ve taş düşme olayının doğru olduğuna insan inanır. Yani insan buna şartlanır. Kelimeleri yerinde kullanmak da buna benzer bir şartlanmadır. Türkçede masaya hep masa diyor ve «masa» sözcüğünün gerçekliğine inanıyoruz.

Diğer bir gerçeklik duygusu var ki, bu şartlanmaya bağlı değildir. Bu da çok istediğimiz şeyin olacağına inanmaktır. Çok sevdiğimiz bir insanın bizi sevdiğine inanırız. Çok istediğimiz bir gayeye varabileceğimize inanırız. Zar örneği, bu ikl şıktan hiç birine uymuyordu. Ne zarlar hakkında bizi şartlandıracak deneylerimiz vardı, ne de zarın iki yüzünün 12 değişik şekilde karşılaşmasını istetecek bir nedemiz.

Böyle kaygısız olduğumuz durumlarda bilgimiz olmadan yalan söyleyebiliyorsak, isteklerin işe karıştığı anda ne türlü yalan söyleyebileceğimizi varın siz düşünün.

Kafanın bozuk çalışabileceğini anlatmak bir dürüstlük görevi idi. Çünkü bu kafa ile yalnız kendimiz hakkında fikir edinmiyor, aynı zamanda başkaları hakkında da hüküm veriyorduk. İki zarda yanılan kafa, kimbilir insanlar hakkında karar verirken nasıl da yanılıyordu.

Bu dersleri karşılıklı anlayışı yaymak ve diğer insanlara karşı çabuk karar vermememiz gerektiğini anlatabilmek için verdim. Kitabı da aynı amaçla yazdım. Dürüstlük bekliyen insan önce kendine karşı dürüst davranmalı, sonra başkalarından dürüstlük beklemelidir.

Kitap çeşitli imkânları hesaplamanın insanı nasıl daha gerçekçi düşünmeye hazırladığını da belirtiyor. İsteklerimiz olması çok güç olayları, örneğin piyangoda en büyük ikramiye kazanmak olayını, bize gerçekleştirebilmiş gibi gösteriyor. Eğer insan imkânları tartmasını bilirse kendine daha uygun, daha olumlu yollar seçer.

Psikanaliz tedavisi gerçekçi olan Ben'i (Ego) geliştirmeye çalışır. Ben'in hayallerden sıyrılıp kendini toplaması, uzun süren, sabır isteyen bir işlemdir.

Bunun gibi çok az matematik bilgi istiyen, basit ihtimal hesaplarının tam benimsenmesi, kendimize kraşı koymamızı gerektiren, çaba isteyen bir işlemdir. Fakat bu başarıldıktan sonra güvenimiz arttığı gibi, tutturmamız gereken yolu daha kolaylıkla seçeriz.

Nasrettin Hoca'nın iki hikâyesi. Kitabı tanıtmak şeklinde bildiğim dürüstlük görevimi yerine getireyim derken, Nasrettin Hoca'nın hikâyelerine değinmeyi unuttum.

İlk seçtiğim hikâye insanın nasıl kendi içindeki duyguları başkalarına fırlatıp bir çeşit iftiracı kesilebileceğini belirtmek içindir. «İnsan başkalarını kendi gibi bilir» sözü ünlüdür.

Kızdığı birini öldürmek isteyen insan, önce ondan korkar, onun kendisini öldürmek istediğini sanır, sonra da güya kendisini savunmak için onu öldürebilir.

Nasrettin Hoca'nın ilk anlatacağımız hikâyesi bunu ne kadar güzel dile getiriyor: Hoca gece yatılığına misafirliğe gider. Geniş bir gece külâhi verirler. Külâh ağzını tıkar, nefes alamaz. Hoca külâhi bağlayarak rahat bir şekilde kafasına yerleştirir. Ev sahibi ertesi sabah Hoca'ya takılır: «Ne o bizim külâhi boğmuşsun». Hoca cevabı yapıştırır: «Eğer ben onu boğmasaydım, o beni boğacaktı».

İkinci fıkra, insanların babalarını yalnız ata benzettikleri gibi, yanlış bir fikri ortadan kaldırmak için anlatılmıştır. İnsan bazan babasını tanırlaştırabilir. İşte Nasrettin Hoca'nın güya tanrı ile geçen bu hikâyesi, gene bir baba oğul ilişkisini canlandırmaktadır.

Nasrettin Hoca, bahçesini iki kısma ayırarak, soğan eker. Bir kısım soğanlar tanrı için, bir kısım soğanlar kendisi içindir. Zamanı gelince kendi soğanları cılız kaldığı halde, tanrının soğanları iri yarı olur. İmrenen Hoca bunlardan iki tane ahr. Şimşekler, gök gürültüleri ile karşılanır. «Anladık» der Nasrettin Hoca, «Nihayet iki soğancığım alacaktık, al onları geri».

Çocuğun babası karşısındaki güçsüzlüğünü ve babasının organlarını elde etme isteğini, ne kadar güzel dile getiriyor bu fıkra.

Babasının organlarına sahip olmak isteyen FREUD'ün küçük hastası olan Hans kendi organlarını kestirip onların yerine daha büyük organlar taktırdığını hayal ederek kastrasyon (erkeklığın giderilmesi) endişelerinden sıyrılmıştı. Bu olaydan sonra atların kendini ısıracağından artık korkmuyor ve serbestçe sokağa çıkabiliyordu.